

1992 Mektupları

Alberta Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalıştığım dönemde (1985-2005) üç defa Boğaziçi Üniversitesi'nde ziyaretçi öğretim üyesi olarak bulundum. İlk ziyaretimi 1992 yılında Doçent iken yaptım. Bu ziyaret sırasında Kuzey Amerika'daki arkadaşlarıma İngilizce iki mektup yazmıştım. Bu mektupları yıllar sonra buldum. Mektupların 1992 yılında Türkiye'nin ve Boğaziçi'nin durumu hakkında ilginç detaylar içerdiğini düşünüyorum. Bu nedenle mektupları yayınlamaya karar verdim. Mektupların bende sadece sararmış kâğıt üzerinde çıktıkları vardı. Mektupların önce fotoğraflarını çektim, sonra fotoğrafları Word dokümanına çevirdim, sonra da ChatGPT ile Türkçe'ye tercüme ettim. Bu sürecin mükemmel bir sonuç vermesi pek mümkün değil. Bazı bölümler atlanmış olabilir, bazı cümleler devrik/bozuk ve yer yer anlam düşüklükleri olabilir. Bunlar için özür diliyorum. En alta o dönemde çekilmiş (birisini Boğaziçi'nde diğeri Alberta'da) iki de fotoğrafımı ekledim. 1992'de Kanada'dan Boğaziçi'ne ziyarete gelen bir akademisyenin anılarını merak ediyorsanız mektuplarımı okuyabilirsiniz.

EE

---

7 Şubat 1992

Bu mektup, İstanbul'daki ilk 10 günümün bir özeti ve benden haber almak isteyen bir grup arkadaşşıma gönderiliyor. Muhtemelen bir ay ya da iki içinde bir mektup daha yollayacağım. 29 Ocak 1992'de İstanbul'a geldim. Seyahat oldukça olaysızdı—ta ki İstanbul'daki havaalanına varana kadar. Giysi taşıyıcımı konveyör bandında açık bırakılmış, fermuarı koparılmış bir şekilde buldum. Hiçbir şey kaybolmamıştı, ancak taşıyıcı artık neredeyse kullanılamaz durumda. Onarılmak üzere British Airways ofisine götürmem gerekiyor. Ofis, Taksim'de (uygun olmayan bir konumda) ve bu iş şu anda çok düşük bir önceliğe sahip.

Gümrük memurunun gerçekten iyi bir içgörüsü ve iyi bir gözü olmalı. 4 çantamdan birini seçti, içinde dizüstü bilgisayarım vardı. Ona bilgisayarın bana ait olmadığını açıkça belirttiğim için, benden şahsi bir talebi olmadı ve seri numarasını pasaportuma yazdı. Eğer dizüstü bilgisayarım Türkiye'de çalınırsa, çıkışta gümrük vergisi ödemem gerekecek.

Kardeşim beni havaalanında aldı ve ilk geceyi ailemin evinde geçirdim. Oldukça soğuktu—hem dışarı hem de evin içi. Ebeveynlerim yerden ısıtma sistemleri olsa da, yakıt maliyeti nedeniyle çalıştırmıyorlar. Aylık yaklaşık 300 dolar maliyeti olduğunu söylüyorlar, bu burada oldukça büyük bir miktar. Küçük bir elektrikli ısıtıcıları ve bir sobaları var. Oturma alanı yaşanabilir, ancak yatak odaları çok soğuk. Ben oturma odasında uyuduğum için çok donmadım, ama ebeveynlerimin çok soğuk geceler geçirdiklerini biliyorum.

Ertesi gün, Üniversite'ye gittim. Ailemin evinden üniversiteye gitmek kolay değil, çünkü onlar şehrin dışında yaşıyorlar. Taksi biraz pahalı geldi. Bu nedenle, Büyükçekmece'den Merter'e toplu taşımayla gittim, Merter'den Mecidiyeköy'e başka bir otobüsle gittim ve nihayet Mecidiyeköy'den üniversiteye taksi ile gittim. Otobüs yolculuğunun birinde, önümüzdeki araba çıkışta aniden durdu ve şoförümüzü fren yapmaya zorladı. Araba otobüsümüzün sağ tarafındaydı ve şoförümüz araba sürücüsüyle iletişim kuramadı. Bu nedenle, şoförümüz oldukça sakın bir şekilde, otobüsümüzün sol tarafında bulunan biletçiye "bu herife küfret" dedi. Muhtemelen 12-13 yaşlarında olan biletçi oldukça profesyonel bir şekilde kapıyı açtı ve diğer sürücüyeye ağza alınmayacak bir küfür etti. Bu protestodan oldukça utandım çünkü otobüs

kadınlarla doluydu. Ancak, ön tarafta birkaç erkek, diğer sürücünün küfür yemesinin haklı olduğunu belirterek onayladılar.

Kampüsteki konaklama imkanları hakkında bilgi almak için oldukça endişeliydim. Yaklaşık altı ay önce kampüste bir daireye yerleştirileceğim bildirilmişti (ya da ben öyle düşündüm). Ancak, ayrılışımdan birkaç gün önce, benim için konaklama bulunmadığını belirten başka bir mesaj aldım. Konaklama karışıklığını açıklığa kavuşturmak ve ofisim, öğreteceğim ders, olanaklar vb. gibi diğer konuları konuşmak için bölüm başkanının ofisine gittim. Yönetim, olanaklar, felsefe ve benzeri konularda, bu üniversitenin Türkiye'deki ortalama kurumlardan oldukça ileride olduğunu hatırlıyorum. Mezun olduktan sonraki 12 yılda Türkiye'deki koşullar oldukça değişti. Yönetim daha az merkezi hale geldi, teknoloji kullanımı yaygınlaştı, Batı yönetim kavramları kabul görmekte vs. Dolayısıyla, üniversitenin de ülkeyle aynı çizgilerde değişmiş olduğunu bekliyordum. Çok yanılmışım. Üniversitenin neredeyse tek başına Rektör tarafından yönetilen devasa bir bürokrasi haline geldiğini öğrendim.

Rektörün her şeyle ilgilenmek istediğini, sekreterlerin mülakatını yapmak ve çıkan faksları onaylamak da dahil olmak üzere duyduğumu hatırlıyorum. Tabii ki, her konaklama atamasını da onaylamak istiyordu. Bölüm başkanının konaklama konusunda pek bir açıklaması yoktu. Daha önce bir daireye yerleştirildiğimi bile kabul etmedi, bu da bana onun daha önceki mesajını yanlış anlamış olabileceğimi düşündürdü. Daha önceki yazışmayı bir kenara bırakıp konaklama sorununu "yeni" bir sorun olarak ele almak istiyordu. Bana sadece personel yurdunda bir oda bulunduğunu söyledi. Anahtarları almak için önce konut ofisine sonra da binaya gittik. (Bu bina Hisarüstü'nde ve yaklaşık 130 yaşında. Bina kodu sadece yenilemelere izin veriyor ve üniversitenin yenileme için çok parası yok.) Ön kapıdan girip koridor kapısına kadar girebildik, ancak konut ofisinin benim için ayırdığı odaya giremedik. Daha sonra, binanın yöneticisinin bu odayı depo olarak kullandığını öğrendik.

Dedikodular aracılığıyla, yöneticinin aynı katta bir odada yaşadığını ve bu odanın kilidini değiştirdiğini, böylece ikinci bir oda olarak kullanmayı planladığını öğrendik. Evlenecek ve burada karısıyla yaşayacaktı. Başkan Yardımcısı'nın (ve hatta Rektör'ün) bunu bildiğini de öğrendik. Bu açıkça kurallara aykırıydı ve Kuzey Amerikalı birisi Rektör Yardımcısının şunları söylemesini beklerdi: "Yönetici iki odadan birini kullanmamalı. Ona bir odadan taşınması gerektiğini söyleyeceğim." Ama o "Adam o yere kendi cebinden çok para harcadı. Neden gidip onunla konuşmuyorsunuz ve bu konuyu güzel bir şekilde çözmüyorsunuz? Orada yaşarsanız, komşu olacaksınız ve komşularla iyi ilişkiler önemlidir" dedi. Bunu tuhaf buldum. Yöneticiyle konuşmaya gittim. Bize iki odadan birini kullandığını, ancak üçüncü odada yaşayan kişinin yeni taşındığını söyledi. Bu nedenle, bu fırsatı değerlendirdim ve boş odayı görmeye gittim. Oda küçük (yaklaşık 3m x 6m) ve kirli, ortak bir banyo ve mutfak var, bina gerçekten eski. Ancak, binanın güzel bir bahçesi var (Boğaziçi manzaralı—ki bu baharda güzel olmalı), oldukça sıcak, (neredeyse) ücretsiz ve en önemlisi, ofisime 10 dakikadan az mesafede. Taşınmaya karar verdim. Ancak, odanın bana verilmesi için rektör onayı gerekiyordu ve Rektör'ün Pazartesi gününe kadar şehir dışında olduğu söylendi. Uzun lafın kısası, Rektör Pazartesi günü geldi ve Cuma günü (tabii ki, yoğun bir haftası vardı) bu odanın bana atanmasını onayladı. Bu pek kötü değildi, çünkü bu hafta bir arkadaşın apartmanında kalıyorum.

(8 Şubat'ta devam ediyorum)

Konaklama olayı, rahatsız edici olan tek olay değildi. Aslında, kampüsteki ilk birkaç günüm oldukça kötü geçti. Anlaşılan kültür şokuna uygun şekilde hazırlanmamıştım. Örneğin,

Perşembe günü bir ofis seçtim. Bu ofis iki profesör tarafından paylaşılıyor. Birisi izinde (Singapur'da), diğeri ise büyük bir cam şirketinin (Paşabahçe Sise Cam) başkan yardımcısı ve ofise gelmiyor. Sonuçta ofis tamamen bana ait oldu. Çok büyük bir ofis, Edmonton'daki ofisimin yaklaşık 6 katı büyüklüğünde. Ancak, çok nemli. Aslında, tavanın birkaç noktasından sızıntı yapıyor. Ayrıca oldukça soğuk. Isıtıcılar odanın büyüklüğü için yeterli değil. Dahası, ısıtma yaklaşık saat 15:30'da kapanıyor. Bu yüzden ofiste bir elektrikli ısıtıcı kullanıyorum. Ancak, komşum aynı anda ısıtıcısını kullanırsa, kabloları aşırı yükleyip sigortayı attırıyoruz. Sigortayı saat 17:00'den sonra attırmak kötüdür, çünkü tamirciler gelip düzeltmez ve geç saatlerde çalışmam. Bu arada, burada kimse geç saatlerde çalışmaz. Herkes saat 17:30'da çıkar. Bir bakıma, yönetimin istediği budur (elektrik faturalarından tasarruf etmek ve hırsızlığı azaltmak). Geçen ay, 3 lisans öğrencisi geç saatlerde çalışırken "yakalandı" ve Rektör bir not yazdı. Şimdilik, akşam saat 7'den önce eve gidiyorum. Ancak havalar ısındığında daha uzun süre kalmayı planlıyorum. Neyse, konudan sapıyorum. Ofis ve binanın anahtarlarını istedim. Bir sonraki gün gelmem gerektiği söylendi. Ertesi gün, yaklaşık saat 13:20'de geldim. Anahtarları verecek olan çalışanın Cuma namazına gittiği söylendi. Bu yüzden buradan Bilgisayar Merkezi'ne gittim, burada sistemi öğrenmeye karar verdim. VAX için bana komutları öğretecek kişi, ablasının başka bir şehirden ziyarete geldiğini ve bugün erken çıkacağını merkezin direktörüne söyledi. Yapacak bir şey yoktu ve sistemi gelecek hafta öğrenmeye karar verdim. Sonunda, ofis ve binanın anahtarlarını aldım. Bunu babama şikâyet ettiğimde, bana iki günde iki anahtar topladığım için mutlu olmam gerektiğini söyledi. Bu arada, şu anda 8 Şubat Cumartesi. Bölümdeki tek kişi benim. Belki de binanın tamamında. Buradaki çalışanlar kendilerini memur olarak görüyorlar (ki resmen öyle). Geç geliyorlar (bölümümüzde hiçbir ders saat 10'dan önce başlamaz), uzun öğle araları alıyorlar (2'den önce insanları aramayı boşuna denemeyin), saat 5 civarında eve gidiyorlar ve hafta sonları gelmiyorlar. Yazmak istediğim çok şey var ve bu mektup oldukça hızlı bir şekilde karmaşık bir hale geliyor. Sanırım bu sorun değil, çünkü bu mektubu akademik bir dergide yayımlamak için sunmayacağım. İlk birkaç gün, hayatın bu işte çok farklı olacağı izlenimindeydim. Şimdi biraz daha iyimserim.

Mümkün ama zor olan ya da zahmetli olan bazı şeylere örnek vereyim. Örneğin, ofisleri doğrudan telefonla aramak mümkün değil. Benimle telefonla konuşmak isterseniz, üniversite operatörünü arayıp bölümümün dahili numarasını istemeniz gerekli. Daha sonra sekreterimizden benim dahili numaramı ister ve sonra benimle konuşabilirsiniz. Arkadaşlarım üniversite operatörünün oldukça meşgul olduğunu ve telefonunun açılmasını beklemek zorunda kaldıklarını söylüyorlar. Bazen operatöre ulaşabilirler, ancak sekreter ofiste olmayabilir. Ve tabii ki, bazen ben de ofiste olmam. Bu da telefonla iletişim kurma olasılığının çok yüksek olmadığı anlamına gelir. Mesaj sistemi de çok güvenilir değil. Eğer sekreter ofiste ise, ben dışarıda ise, o bana bir not alır ve bir sonraki görüşmemizde beni arayanın falanca olduğunu söyler. Birini aramak istiyorsam, 9'u çevirip operatöre aramak istediğim numarayı, adımı ve dahili numaramı vermem gerekli. Daha sonra telefonu kapatırım ve operatör benim için numarayı çevirir. Karşı tarafta cevap varsa, operatör sekreterimizi arar ve çağırımı benim telefonuma yönlendirir. Bazen, sekreterin ofiste olmadığını bilmeden bir arama yaparım ve aramam takılır kalır. Ne hoş değil mi? Özetle, telefonda konuşabilirim, ama bu kolay değil. Bu arada, bahsettiğim tüm bu çağrılar yerel çağrılardır. Uzak mesafeli aramalar diye bir şey yoktur. Belki mümkündür, ama benim için önemli değil. Üniversitemi (veya ülkemi) kötü gösteren şeyler yazdığımda savunmacı bir tavır alıyorum. Türk olmayan arkadaşlarım için burada belirtmek istiyorum ki Türkiye, dünyanın en gelişmiş iletişim ağlarından birine sahiptir. Örneğin, Türkiye'nin neredeyse her köyünde kartlı telefonlar bulunmaktadır. Kuzey Amerika'da henüz kartlı telefon görmedim. Burada, telefon

kulübelerinden neredeyse dünyadaki herhangi bir numarayı doğrudan arayabilirsiniz. Bu üniversite biraz özel bir durumda.

Üniversitedeki telefon sistemi çok eski ve aşırı yüklü durumda. 1863 yılında kurulan üniversite, 1960'larda sadece birkaç yüz öğrenciye ev sahipliği yaparken, şimdi 10.000'den fazla öğrenciye hizmet veriyor. İlk yılım boyunca Alberta Üniversitesi'nde benzer bir operatör destekli arama sistemi kullanmak zorunda kaldığımı hatırlıyorum.

Uzak mesafe telefon ücretleri ile ilgili olarak, son zamanlarda Ohio State Üniversitesi'nde iki ay geçirdim ve telefonu çeşitli amaçlar için yoğun bir şekilde kullandım; bülten hazırlamak, makalelere hakemlik yapmak, diğer üniversitelerdeki meslektaşlarla yeni araştırmalar başlatmak ve tabii ki arkadaşlarla iletişim kurmak gibi. Başlangıçta, telefon ücretlerinin sorun olmayacağı söylendi. Ancak, dün bölüm başkanından bir mesaj aldım ve bütçe kesintilerinden bahsedilerek uzak mesafe telefon ücretlerini ödememi istendi. Bu, Kuzey Amerika'nın bu konuda da zorlukları olduğunu gösteriyor. Boğaziçi Üniversitesinde yeni bir telefon sistemi kurulduğunu duydum, ancak uygulamaya geçmesi biraz zaman alacak gibi görünüyor.

Yeteri kadar defansif oldum; şimdi yeniden eleştiriye geçebilirim. Edmonton'da sık sık faks makinesini kullanırdım. Başlangıçta, burada bundan tamamen vazgeçmek zorunda kalacağımı düşünmüştüm. Ancak, durum tahmin ettiğim kadar kötü değil. Dekanlık ofisinde bir faks makinesi bulunuyor ve sekreter gelen faksları ofislere getiriyor. Ne yazık ki, dışarıya faks göndermek bu kadar kolay değil. Bir faks göndermem gerektiğinde, üniversiteye çok yakın olan Etiler'de bir arkadaşım var ve evinde bir faks makinesi bulunuyor. Bu nedenle, bu işler imkânsız olmayabilir, ancak kesinlikle zahmetlidir.

Başka bir "mümkün, ama..." örneği de e-posta sistemi. Üniversite, bir VAX makinesi aracılığıyla Bitnet'e bağlı ve benim bir hesabım var. Ancak, binamızda VAX terminali yok (bir mikro bilgisayar laboratuvar var, ancak profesörlerin odalarında mikro bilgisayar yok). Bilgisayar Merkezi fakültenin karşısında. E-posta için başka bir binaya geçiyorsunuz, fakat burada da iki odada sadece altı VAX terminali bulunuyor. İnsanlar yazdıklarınızı omzunuzun üzerinden okuyabilirler. Ayrıca, dersler başladığında burada bir sıkışıklık olacağını da düşünüyorum. Eğer boş bir terminal bulabilirsem, uzun süre mesajlarımı göndermek için işgal edersem kendimi kötü hissederim. Peki, çözüm nedir? Mesajları ofiste dizüstü bilgisayar ve kelime işlem yazılımını kullanarak yaz, dosyaları VAX'e aktar ve tek bir komutla gönder. Kanada'da kendi mikromu kullanarak bunların hepsini yapabiliirdim, çünkü o ana bilgisayara bağlıydı. Burada bu mümkün, ama zor. Nasıl yapılır: dosyaları 3.5 inçlik bir diskete kaydedirim (dizüstü bilgisayarımın kullanabileceği tek tür bu). Sonra, disketi binamızdaki mikro laboratuvarına götürürüm. Laboratuvarda hem 3.5 inçlik hem de 5.25 inçlik disketleri okuyabilen bir PC uyumlu makine var. Bu makinede, dosyayı 3.5 diskimden 5.25 diske kopyalarım. (Makinada bir sabit disk yok. Bu yüzden, başlatmak için bir asistandan bir DOS disketi ödünç almak zorundayım. Ayrıca, bu makine dizüstü bilgisayarımda formatlanmış disketleri okuyamaz. Bu nedenle, dizüstü bilgisayardan kelime işlemci (Word) dosyalarımı kaydetmek için bu makinede formatlanmış bir 3.5 disket kullandığımdan emin olmam gerekir. Ama bunlar küçük ayrıntılar...) Dosya bir kez 5.25 diske aktarıldığında, diski Bilgisayar Merkezi'ne götürür ve diski operatöre teslim ederim. Operatör, iletişim yazılımını (U. of Alberta'da olduğu gibi PCTIE gibi) kullanır ve dosyayı bir PC'den benim hesabıma, VAX'e aktarır. (Merkezdeki PC'de bir 3.5 inçlik sürücü yoktur. Bu yüzden, önce 3.5'ten 5.25'e aktarmak zorundayım.) Gerisi kolay. Gerçekten... Tek yapmam gereken posta moduna girmek ve "gönder (dosya_adı)" yazmak. Aslında, bunu okuyan çoğunuz bu şekilde yollanan bu mektubu aldınız. Yine de: mümkün, ama...

Diğer basit örnekler: Bir kütüphanemiz var. Ancak, ofisimden 20 dakikalık bir yürüyüş mesafesindeki Kuzey kampüsünde. Bir slayt projektörümüz var. Ancak, onu teslim alıp sınıfa taşımalıyım. Posta gönderebiliriz, ancak ağır şeyler (kitap gibi) olmaz ve hızlı teslimat yoktur. Bölümde malzemeler var, ancak pek çok çeşit yok. Fotokopi çekmek mümkün, ancak çok fazla değil ve kesinlikle ders notları değil. Toplu fotokopi (sınıfta dağıtılacak notlar) kampüs dışında yapılmalıdır (iyi haber: üniversite girişinde birkaç fotokopi dükkanı var.)

Özetlemek gerekirse, Alberta Üniversitesi'nde alışılmış bir şekilde kabul ettiğim bazı şeyler burada bulunmuyor, diğerleri ise var ancak bunlar için oldukça çaba sarf etmek gerekiyor. Alberta Üniversitesi'nde de sekreterlik işleri vardı. Ancak, asistanım çoğunu benim için yapardı. Burada ise hem daha fazla böyle iş var, hem de her şeyi kendim yapmam gerekiyor. Asistanımı kesinlikle özlüyorum. Bu arada, burada profesörler araştırma görevlilerini birçok iş için kullanırlar (kütüphane yollama, kampüs dışında fotokopi çekme vb.). Belki bana bir araştırma görevlisi atanmıştır (haftada 5 saat), ancak henüz kendisi ile tanışmadım. Umarım bu kişi biraz yardımcı olur. Öte yandan burada Alberta Üniversitesi'nde olmayan bazı şeyler var! Örneğin, ofisimden, odamdan ve kampüsteki çeşitli yerlerden Boğaziçi'nin güzel manzarası. Mühendislik binasının hemen yanında Kanada dolarlarımı bozdurabileceğim bir banka şubesi var. Kennedy binasında, öğretim üyeleri ve personel için yaklaşık 1 dolara makul bir öğle yemeği var. Her gün diğer öğretim üyeleriyle öğle yemeğine gidiyorum. Bina içinde karşılaştığım insanları Türkçe olarak selamlayabilirim. Bana "Hocam" deniliyor (bunu İngilizceye çevirmesi zor--"öğretmenim" ve "mentorum" arasında bir şey). İstediğim her zaman düzgün şekilde hazırlanmış çay içebiliyorum. Konaklama için para ödemiyorum. Personel tuvaletinin anahtarına sahibim (bu katta tek alafranga tuvalet). Dolayısıyla, aslında şikâyet etmiyorum... Buradaki işlerin nasıl yürüdüğüne alıştığınızda, hayat daha kolay hale geliyor. Örneğin, insanların ofislerinde olacaklarına varsaymamam gerektiğini öğrendim. Yola çıkmadan önce aramak gerekiyor. Tabii ki, bunu zor yoldan öğrendim. Bir keresinde konut ofisine gittim ve direktörle konuşmadan neredeyse bir saat bekledim. Tabii, o işle ilgili bir yerde idi. Ayrıca, bir dosya transferi için üç-dört kez Bilgisayar Merkezi'ne gittim ve kimseyi bulamadım.

Geçen Cuma kütüphaneye gittim. O zaman dersimi almıştım, ama kütüphanenin "kapalı" olabileceğini düşünmemiştim. Ama öyleydi. Bana, "Sayım var Hocam, kütüphane Pazartesi günü yeniden açılacak" dendi. Artık önce aramadan hiçbir yere gitmeyeceğim. Kampüs telefonu gayet iyi çalışıyor. Burada başka bir alışkanlık, konuya girmeden önce insanlarla sohbet etmek. Birinin ofisine girip sadece isteğinizi belirtep çıkarsanız neredeyse kaba sayılır. En azından kısa bir sohbet beklenir. Bazen çay söylenir ve sohbet oldukça uzun sürebilir. Bu, işleri halletme açısından verimsiz gibi görünse de örgütsel açıdan kötü olup olmadığından emin değilim. İnsanların günü daha az çaba ve stresle geçirdikleri görünüyor. Başka bir ipucu: Birinin işini sadece işi olduğu için yapacağını varsaymayın. Her zaman işinizi ertelemek için sayısız bahane bulabilir. İnsanlara belirli bir incelikle yaklaşmalı ve onları önemli hissettirerek çok nazikçe sormalısınız. Bu konuda burada öğrenciyken iyiydim, ama Kuzey Amerika'nın soğuk ve profesyonel ikliminde becerilerimi kaybettim gibi geliyor bana. Sanırım yakında geri kazanacağım. Neyse. İpuçları verdiğime göre, işte başka bir tane: Bir şey gerçekleşene kadar gerçekleşeceğini varsaymayın. Örneğin, bana bir daire tahsis edildiğini düşünüyordum, ta ki olmadığını öğrenene kadar. Şimdi neredeyse bir odam olduğundan eminim, çünkü anahtarlarım var. Ancak, gerçekten taşınana kadar emin olmayacağım. Üniversitede lojistik yönetimi dersi vereceğimi düşünüyordum (çünkü bölüm başkanı ile iletişim kurmuştum ve birlikte karar almıştık). Geldiğimde, başkan bana ne öğretmek istediğimi sordu. Ardından, bana bir ders programı gösterdi, bana iki ders (bir yüksek lisans lojistik dersi ve bir yüksek lisans optimizasyon

dersi) atanmış. Lojistik dersi vermeye hazırlandığımı ve lisans öğrencilerini tercih ettiğimi söylediğimde "endişelenme" dedi. (Bu arada, buradaki lisans öğrencileri, abartısız dünyanın en iyilerindedir.) Bölüm toplantısında, benim gerçekte öğretmem gereken ders için bir uzlaşma sağlandı: Benim dersimin 500 seviye olarak sunulmasına karar verildi, bu da lisans ve lisansüstü öğrencilerin kaydolabileceği anlamına geliyordu. Bu arada, bölüm toplantısı çok gayri resmiydi. Herkes bir şeyler söylüyordu, bazen aynı anda. Birinin dersi için bir asgari not gerekliliği belirlediğini gördüğümde biraz şaşırıdım. Bu kural (Bir öğrenci giriş seviyesi dersinde C'den düşük bir not alırsa, ileri seviye dersine kaydolamaz) mantıklı geldi, ama uygulama biraz keyfi görünüyordu. Kanada'da "önkoşul: öğretim görevlisinin onayı" dediğimiz şey bu olmalı. Başka bir örneğim: Başkan bana aylık yaklaşık 400-500 dolar bir ödeme yapılacağını yazmıştı, birkaç gün önce sorduğumda bana 700-800 dolar gibi bir şey olacağını söylediler. Fark çok büyük, bu yüzden hiçbir şeye güvenmemek gerek. Ayrıca, kesin miktarın güvenlik raporu personel bürosuna ulaşana kadar bilinmeyeceği söylendi. Bu zamana kadar kaderime oldukça razı oldum, bu yüzden üzülmedim bile. Ancak, dün bir meslektaşım güvenlik iznim ulaşana kadar bana ödeme yapmayacaklarını söyledi. Yani sadece ne kadar ödeneceğini değil ne zaman ödeneceğini de bilmiyorum. Dürüst olmak gerekirse, buradayken hiç ödenmemesi durumunda bile şaşırıyorum. Neyse ki yanımda bir miktar param var.

Paradan bahsetmek gerekirse, burada bir paragraf olmadan tamamlanamayacağından bazı rakamlar vermem gerek. Enflasyon yaklaşık %50-%60 civarında. Maaş artışları ise %30-%40 arasında. Satın alma gücü giderek azalmaya devam ediyor. Henüz alışveriş yapmadığım için maliyetler konusunda çok fazla veriye sahip değilim (Burada bir alışveriş ipucu: Bir şey almak istiyorsanız, içeri girin ve adama ne istediğinizi söyleyin. "Buyurun, size yardımcı olabilir miyim?" demesini beklerseniz, başka biri sizin yanınızdan geçer ve alacağını alır. Bu, her Türkiye'ye geldiğimde öğrendiğim ve Kanada'ya döndüğümde tekrar unuttuğum şeylerden.) Biraz kiralık daire baktım; kampüse yürüme mesafesinde (yani Etiler, Bebek) daire aradım. En ucuz daire 1.4M (Milyon Türk Lirası- bir Kanada doları yaklaşık 4,600 Türk Lirası) idi. Mobilyalı dairelere odaklandım ve Bebek'te 2.4M'ye (merkezi ısıtması olmayan) bir tane buldum. Diğer bir daireye baktım, iyi görünüyordu, ama 700 dolar (ABD doları) istiyorlardı. Burada belirtmeliyim ki bu sadece kira ve elektrik, su, ısıtma vb. giderleri içermiyor. Maaşımın tamamının kiralık bir daire ve diğer masraflar için yeterli olmayabileceği açık hale geldi. Daha fazla veri vereyim: Geçen hafta kaldığım daire (bir arkadaşına aitti) kira olarak 1,000 dolardan fazla ediyordu. Başka bir arkadaşımı ziyaret ettim, bana dairenin 350,000 dolara (iki katlı devasa bir daire) mal olduğunu ve şu anda 500,000 dolar değerinde olduğunu söyledi. Kira getirisi 3,500 dolar. Bu rakamlar şaşırtıcı. Edmonton'daki en pahalı kiralık dairelerin yaklaşık 1,300 dolar olduğunu söyleyebilirim. Ancak tabii Edmonton İstanbul değil. İstanbul'daki lüks gayrimenkul değerleri dünyanın herhangi bir yerinde olduğu kadar yüksek (veya daha yüksektir). Çok para kazanan bir grup insan var (genellikle yarı yasal veya yasa dışı olarak). Peki diğer uç ne durumda? Cevap basit: En düşük maaş hala 1M'nin altında. Bir kişi böyle bir maaşla nasıl hayatta kalır? Cevap: Hayatta kalamaz. Düşük gelirli ailelerde, birkaç aile üyesi çalışır. Bazı insanlar iki iş yapar. Üzücü ama duyduğum kadarıyla birçok memur (Türkiye'deki en düşük ücretli grup) işten sonra sokaklarda meyve veya tencere satıyor. Kampüste çalışan bir bekleyle sohbet ettim. Üniversite maaşının 1.3M olduğunu söyledi. 21:00'den 05:00'e kadar kampüste çalışıyor ve 08:00'den 17:00'ye kadar bir restoranda (aşçı olarak) çalışıyor. 17:00'den 21:00'e kadar, eve gidip yemek yiyip uyumak, karısı, çocuğu ile vakit geçirmek için 4 saatlik bir süresi var ve tekrar işe dönmek zorunda kalıyor. Bakırköy'de yaşıyor ve kampüste çalışıyor, bu da her gün en az 2 saat yolculuk yaptığı anlamına geliyor.

Dediklerine göre bu işi 8 yıldır yapıyormuş ve artık "bitmiş". Onu inanmadım. Açıkça her gece işte birkaç saat uyuyordu ama yine de... Sanırım ona inanmak istemedim. Umarım abartıyordur.

Arkadaşlarımın çoğu iyi durumda veya çok iyi. Bazıları geliri 5 ila 8 milyon dolar arasında olan ve mütevazı bir yaşam sürüyorlar. Diğerleri çok daha fazla kazanıyor (15 milyon ila 20 milyon dolar). Maaş ne olursa olsun, ailenizin size bir daire verip veremediği çok önemli. Buradaki bu fiyatlarla mülk satın almak çok zor.

(10 Şubat'ta devam ediyorum)

Bu bir günlük gibi olmaya başladı ve oldukça yoğun bir sosyal takvimim var. Bugüne kadar arkadaşlarımı ve ailemi 5 gün üst üste ziyaret ettim. Bir arkadaşın arabası olması çok ise yaradı. Arkadaşlarım, Türkiye'deki (vergi sonrası) maaş aralığının yaklaşık 1 milyon ile 70 milyon arasında olduğunu söylüyorlar. Bu, neredeyse tüm maaşların bu aralıkta olduğu anlamına gelir. Tabii ki, şirket başkanları ve CEO'lar gibi özel kişiler 100 milyonun üzerinde kazanıyorlar. Ayrıca, bu aralık, kendi işiyle uğraşanlar, iş adamları, doktorlar, avukatlar ve yüksek profilli hırsızlar (zimmete para geçirenler) gibi kişileri içermez. Yine de bu aralığın genişliği şaşırtıcı. Kanada'da buna karşılık gelen maaş aralığının vergi sonrası aylık olarak 1.000 ile 6.000 dolar arasında olduğunu düşünüyorum. Kanada oranı yaklaşık 1'e 6 iken, Türkiye oranı daha çok 1'e 70'e benziyor. Bu inanılmaz bir gelir dağılımı eşitsizliği. Kanada'da gelir farklılıklarından zaman zaman rahatsız olurdum. Bu tür şeylere önem veriyorsanız, burada gerçekten çıldırabilirsiniz. Cumartesi gününden ilginç bir olay: Bir çiftle bir restorana gittim. Bu, üst orta sınıf bir et restoranıydı ve mükemmel bir salata büfesi vardı (Kanada'dakilerden daha iyiydi). Garson bize ne istediğimizi sordu ve arkadaşım, 'Siz getirin işte bir şeyler' dedi. Gerçekten şaşırdım. Garsonlar (en az 20 tane olmalıydı) birkaç çeşit mezeler ve ardından birkaç et yemeği getirdi. Biraz sabit menü gibiydi, ama tam olarak değil çünkü seçim yapabiliyordunuz. Biraz Çin dimsumu gibiydi. Ayrıca şarap içtik. Güzel bir akşam yemeği oldu.

Pazar günü odama taşındım. Kardeşim ve ben, annemlerden birkaç parça halı, bir yatak, havlu vs. getirdik. Odada da biraz mobilya var (bir masa, bir sandalye, bir dolap, bir yatak). "Kat arkadaşımı" da ziyaret ettim. Geçen hafta girmeye çalıştığım boş olduğunu düşündüğüm odaya beni davet etti. Onu oturma odası olarak kullanıyor. Güzel bir şekilde döşemiş. Ayrıca yüksek sesli bir stereo sistemi var. Bu ilginç olacak. Geceleri büyük böceklerin yer döşemelerinden çıkacağını bekleyerek hafif bir uyku uyudum. (Naked Lunch filmi izlememeliydim galiba). Kat arkadaşım, bu binada böcekler, hatta akrep bulduklarını söyledi. Kol ve bacaklarımı yatağın üzerinde ve yorganın altında tutmaya çalışıyorum ki akrebin hedefi olmayayım. Bu arada üst üste konulmuş 3 şiltenin üzerinde uyuyorum--odada karyola yok. Bu sabah güzel bir duş aldım. Sıcak su vardı ve basınç iyiydi. (Bunlar İstanbul'da önemsiz konular değil.) Tipik bir öğrenci kahvaltısı yaptım, tost ve çay. Şimdiye kadar her şey iyi gidiyor. Şimdiye kadar en rahatsız edici şey kirlilik. Gece görüşü oldukça zayıf ve havada duman var. Gözlerim bazen yanıyor. Sokaklar, binalar, arabalar- her şey inanılmaz derecede kirli. Kıyafetlerim (ve vücudum) çok çabuk kirleniyor. İlkbaharda durumun düzelmesini umuyorum. Birçok dairenin düşük kalorili/yüksek kir üreten kömürle ısıtıldığını biliyorum. Sanırım kent yakın gelecekte doğal gaz kullanacak. Bu harika bir nimet olacak.

Şehirden birkaç kare ile bitireceğim. Artık İstanbul'da da birkaç süpermarket ve alışveriş merkezi var (Kanada'dakiler gibi). Dün büyük bir gıda bölümü olan bir alışveriş merkezine gittim. Park etmek gerçekten kâbus gibiydi. İnsanlar içeri girmek için kuyruktaydı (kapıda üyelik kartı kontrolü var). Bir düzine kasiyere rağmen uzun kuyruklar vardı. Sahipleri iyi iş yapıyorlar demek

ki. Aileme iki elektrikli ısıtıcı aldım. Artık donmayacaklarını düşünüyorum. Birçok Kuzey Amerika pazarlama taktiği buraya gelmiş- kataloglar, özel indirimler (satışlar), sürpriz hediyeler (gevrek kutularında), miktar indirimleri, eğitilmiş satış elemanları, renkli mağazalar, ürün farklılaştırması vs. Her gün annem ve kardeşimle telefonda konuşabilmek güzel. Onları istediğim zaman görebileceğimi bilmek güzel. Kullanılmış bir araba almayı düşünüyorum. Onları arabasız pek sık göremeyeceğim. Trafik o kadar da kötü değil. Sorun yaşamadım. Aslında, benim sürüş alışkanlıklarım buraya Kanada'dan daha uygun. Burada birkaç farklı arkadaş grubum var (lise arkadaşları, üniversite arkadaşları, askerlik arkadaşları), istediğim takdirde oldukça yoğun bir sosyal program sürdürebilirim. Şimdiye kadar iş ve sosyal etkinlikler arasında güzel bir denge sağladım (yerleşmenin yanı sıra). Biraz iş yaptım. Bir makaleyi hakem olarak değerlendirdim, bir ders programı hazırladım ve bir bülten hazırladım. İş yapmaya devam edebilirim umuyorum. Hakemlik yapmam gereken dört makale daha var ve biraz araştırma yapmak istiyorum. Kayıtlar bugün başladı. Ders saatim yeni bir saat dilimine alındı—benim için pek önemli değil. Dersler gelecek hafta başlıyor. Kaç öğrencim olacağını merak ediyorum. Yazılacak çok şey var. Aslında her akşam birkaç paragraf yazabilirim. Birçok ilginç şey görüyor, duyuyor ve öğreniyorum. Ancak şimdi bunu göndermek, okumak (bu arada, bu 10 sayfalık bir mektup haline geldi) ve tekrar yazmak istiyorum.

Hoşça kal... Selamlar, Erhan.

25 Nisan 1992

Merhaba arkadaşlar, bu ikinci "Türkiye'den mektup". İlk mektubu yaklaşık bir düzine arkadaşşıma gönderdim. İlk mektupta, ilk mektubun ardından bir ay veya iki içinde ikincisini göndereceğime söz vermiştim. Ne yazık ki, neredeyse üç ay oldu. Birkaçınız beni arkadaşlarımı ihmal etmekle suçladı. Artık bu suçlamayla yaşayamayacağım. İşte mektup...

Berbat bir Cumartesi günü. Güzel bahar ortadan kaybolmuş gibi görünüyor. Artık birkaç gündür kötü hava var. Oldukça fazla yağmur yağdı. Eğer romantik biriyseniz, bunları "Nisan yağmurları" olarak adlandırabilir ve Tanrı'nın etrafta dolaşan bahar ateşinden zaman zaman sizi uyandırmak için bunları gönderdiğine inanabilirsiniz. Diğer yandan, analitik bir yapıdaysanız, bunu İstanbul belediyesi tarafından kuraklıklara karşı mücadelede yaygın olarak kullanılan yapay yağmur yapma yöntemlerine bağlayabilirsiniz. Diğer yandan (kendimi bir ekonomist gibi hissediyorum. Yanlar bitmiyor gibi görünüyor, öyle değil mi?), sadece şansınıza küfredebilir ve hava durumunun ruh halini yansıtmak için kötü hissedebilirsiniz. Ya da yine de mutlu hissedebilirsiniz. Belki de çoklu kişilik bozukluğundan mustarip olan birisi olarak, bu tepkilerin hepsini aynı anda yaşıyorum. Ancak "mutlu ruh hali" sanki bir adım önde. Bu, tercih ettiğim ruh halim oldu uzun bir süredir. Sanırım yeniden Türkiye'de yaşama deneyimimden hoşlanıyorum. İlk mektubum ve bugün arasında çok şey yaşandı. Geriye dönük bir günlük yazmaya çalışmayacağım ama sizi ilginç bulduğum birkaç şey hakkında bilgilendireceğim.

İlk olarak kaldığım yerden başlayacağım. Bana ait olduğunuzu düşündüğüm 130 yaşındaki bir evin üçüncü katını bir "kat arkadaşı" ile paylaştığımı biliyorsunuz. Taşındığımda, bu yer ile ilgili pek yüksek beklentilerim yoktu. Onu sadece geceleri geçireceğim bir yer olarak görüyordum. Ancak, yer bana birçok ilginç anı verdi. Taşındıktan birkaç hafta sonra, birinci katta bir yığın enkaz gördüm. İkinci katın banyosunun altındaki destek kirişlerinin (sızan su borularından dolayı) kötüleştiği ve ikinci katın banyo zemininin büyük bir kısmının çöktüğü ortaya çıktı. Enkaz yığını birkaç gün sonra kaldırıldı ve geri kalan katın çökmesini önlemek için tahta destekler dikildi. İlk olaydan sonra iki aydan fazla bir süre geçti. Başka hiçbir şey yapılmadı. Hala destek

kirişlerinin etrafından dolaşıyoruz, arada bir başımıza düşen parçalardan vurulmamaya dikkat ederek. Artık bu beni rahatsız etmiyor. Kısmen çökmüş gerçek bir antik evin gururlu bir sakiniyim.

Duşlarla ilgili durum biraz daha rahatsız edici oldu. Taşındığımda, her sabah ve hafta sonları sıcak su olacağı söylendi. Bu benim için ideal değildi, çünkü genellikle sabahları duş almayı tercih etmem. Ancak, bu durumun küçük bir rahatsızlık olduğunu düşündüm, ta ki yakıtımız bitene ve yaklaşık bir ay boyunca sıcak suyumuz olmayana kadar. Bu dönemde, hafta içi bir arkadaşımın evine, hafta sonları ise ebeveynlerimin evine duş almaya gittim. Birkaç kez soğuk suyumuz bile olmadı (mühendislik binasının tuvaletinde tıraş olduğumu hatırlıyorum), ancak bu zamanlar şimdi geçti (tabii ki bir sonraki sefere kadar). Musluktaki su eksikti, ama çatıdan akan suyun eksikliği yoktu. Yoğun yağmurlarda, ev önemli miktarda su alıyordu. Bu sorunu stratejik olarak yerleştirilmiş bir grup su toplayıcı (aynı zamanda kova olarak da bilinir) ile çözdük. Muhtemelen bu kovalardaki yağmur suyunu yüzümüzü yıkamak veya başka bir şey için kullanabilirdik, ama o an bunu düşünmedik. Ancak yaratıcılığımız, tüm sıçanların anası ile olan savaş sırasında ortaya çıktı. İkinci katta yaşayan insanlar taşındıktan sonra (belki de banyo zeminlerinin çökmesinden biraz etkilenmiş olabilirler), ikinci katta beslenen sıçanlar bizim kata taşındı. Onlarla çok da ilgilenmedik, ama ayakkabı bağlarımızı ve halılarımızı kemiriyorlardı. Oda arkadaşım onlara savaş ilan etti ve kimyasal silahlar kullanmaya başladı. Bir sürü sıçan muhtemelen tabletleri yiyerek intihar etti. Kendisine, hayvansever biri olarak, yöntemlerine katılmadığımı ve daha insancıl bir yöntem kullanmamızı önerdim. Yapışkan bir maddeye (Ecotrap denilen) sahip altı tuzak kurduk. Oda arkadaşım bu tekniğin çalışacağı konusunda şüpheliydi, ama sonunda tüm sıçanların annesini (canlı olarak) bu tuzaklardan biriyle yakaladık. Artık gece koridorda sıçan ayak sesleri duymuyoruz. Evde küçük olaylar da oldu, mesela bir pencerenin Boğaziçi'nden gelen şiddetli rüzgarlara dayanamayıp, bilmediğim miktarda kirlenmiş karı içeri alması (bu arada ebeveynlerimin evindeydim) veya bir veya iki gün elektriğimizin olmaması gibi, ama pek ciddi bir sorun çıkmadı.

Artık bir arabam var. İstanbul'daki ilk birkaç haftamda, bir arabanın bu şehirde bir zorunluluk olduğu açık hale geldi. Ebeveynlerim şehrin dışında yaşıyor (üniversiteden yaklaşık 60 km uzaklıkta). Oraya toplu taşımayla gitmek yaklaşık 2-3 saat sürüyor. Ayrıca düzenli olarak ziyaret etmek istediğim onlarca arkadaşım var. Bu yüzden, kendi kendisini yetiştirmiş bir araba tamircisi olan kardeşimle birlikte bir araba alışverişi yapmaya gittik. Kullanılmış araba pazarı çok verimli. Şirinevler'de devasa bir pazar var, insanlar arabalarını satıyorlar. Olumlu yanı, bu alıcılar için çok uygun. Olumsuz yanı ise, satıcıların fiyatlarını belirlemeden önce pazarı inceleyebilmeleri, bu yüzden iyi fırsatlar bulmayı imkânsız hale getiriyor. Birkaç araba baktıktan sonra, 1988 model bir Renault 9 (tabii ki Türkiye'de üretilmiş) satın aldık. Kullanılmış araba fiyatlarının ne kadar yüksek olduğuna şaşırdım. Bu araba için neredeyse 9.000 dolar ödedim. Aracın işletilmesi de ucuz değil. Sigorta yaklaşık 700 dolar tutuyor ve benzin litre başına 0.80 dolardan fazla. Ancak, şimdi artık mobilim. Haftada iki kez ebeveynlerimi ziyaret ediyorum. Otoyolda sadece 35 dakikalık bir yolculuk.

İlk mektubumda, Boğaziçi Üniversitesi'nde çalışmanın sıkıntılarından bahsetmiştim. Bu sıkıntılardan bazıları ortadan kalktı, bazıları ise hala bizimle. Sıkıntıların nasıl ortadan kalktığını merak ediyorsanız: 1) İyileştirilmiş bir çözüm bulunması nedeniyle ortadan kalkabilirler. 2) İlk etapta hiç olmamış olabilirler (Birisine sisteme alıştıkça detayları ve arka kapıları keşfeder). 3) Artık onlara önem vermemek. Örneğin, burada dekanlık ofisi aracılığıyla resmi belgelerin fakslandığını keşfettim. Her faks dekan tarafından onaylanmalı, ama bu bir faks makinesini

kullanamamaktan daha önemsiz bir sıkıntı. Ayrıca dekanlık bürosunda bir fotokopi makinesi olduğunu ve operatörün (evet, bir fotokopi makinesi operatörü var) öğretim üyeleri için belgelerin fotokopisini çekebildiğini öğrendim. Hatta biz boş kâğıt sağlarsak ders materyallerini bile çekiyor. Yeterince adil. Ofisimin tam karşısında gün boyunca kaynayan bir çay kazanının olması büyük bir zevkti. Bir Türk öğretim üyesinin düzgün çalışabilmesi için çaya erişim önemlidir.

Ancak her şey güllük gülistanlık değil. Örneğin, buradaki statüme ilişkin bir sorun var. Kapımdaki unvan Doçent Doktor. Ancak, resmi atamam bir öğretim görevlisi pozisyonundan ibaret. Geçici bir öğretim üyesine "gerçek" bir akademik pozisyon veremeyeceklerini söylüyorlar. İşte resmi durumum: "Doçent Dr. Erhan Erkut yardımcı doçent kadrosu karşılık gösterilerek, öğretim görevlisi kadrosuna atandı." Hmm ... Temel nokta şu ki, aylık 2.55 milyon alıyorum (karşılaştırma yapmak gerekirse, yardımcı doçent ve doçent maaşları sırasıyla yaklaşık 3.9 milyon ve 4.7 milyon). Burada belirtmeliyim ki, 1 Kanada doları 5.520 Türk Lirasıdır. Aylığım 460 dolara denk gelir. Sanırım Kanada'daki işimden vazgeçmemek için iyi bir neden! Lütfen bu miktarın sadece şu an geçerli olduğunu unutmayın. TL istikrarlı bir şekilde değer kaybetmesiyle tanınır. Örneğin, 8 Şubat'ta 1 Kanada doları 4.600 TL iken, şimdi 1 Kanada doları 5.520 TL, ki bu TL'nin Kanada dolarına karşı %20 değer kaybettiği anlamına gelir. İlk maaşımı 16 Nisan'da aldım. Maaşımız 2.5 aylık maaşı içeriyordu, ama gerçekten pek fazla bir değeri yoktu. Hükümet, enflasyonu sadece hükümete borçlu olduğunuzda hatırlar (vergi borcunuza %7 faiz uygularlar), tersi durumda değil. Enflasyon o kadar şiddetli ki elimdeki Türk parasının tamamını hemen harcamaya çalışıyorum. Biliyorum ki, bir ay sonra bu paranın %6-8 daha az satın alabilecek. Neyse ki, 2.55 milyonu birkaç günde harcamak zor değil...

Peki, yukarıdaki maaş hikayemi düşünürsek Türkiye'de üniversite profesörü olmayı kim seçer? Bence, Türkiye'de üç tür üniversite profesörü var: 1) Üniversite atmosferini seven ve bağımsız zengin olanlar (bu grup, genellikle danışmanlık gelirleri olanları da içerir). 2) Diğer bir geliri olmayan, ancak akademisyen olmayı seçenler (bir profesörün maaşı – ki 1.000 dolardan fazla - mütevazı bir akademik hayat için aslında pek de kötü değil). 3) Başka bir yerde istihdam edilemeyenler (yani pazarlanabilir becerileri olmayanlar). Bu üçüncü grubun boyutu beni korkutuyor. Türkiye'nin gerçekten bir eğitim sorunu var.

Ek gelir hakkında konuşurken, bölümümüzdeki bir öğretim üyesinin danışmanlık projeleri bulması oldukça kolay olduğunu belirtmeliyim. Aslında, Türkiye'nin en büyük dayanıklı ev eşyaları üreticisi için danışmanlık yapıyorum. Bir bilgisayar programı kullanarak aylık dağıtım problemi için bir yöntem geliştiriyoruz. 10 fabrikaları, 8 dağıtım merkezi, 5 pazarlama şirketi ve 100'den fazla ürünleri var. Eğlenceli bir problem. Ayrıca oldukça iyi ödeme yapıyorlar. Günlük danışmanlık ücretim aylık üniversite maaşımı oldukça aşıyor. Bu hem iyi hem de kötü. Özel sektör ile üniversite ücret skalası arasındaki bu büyük fark, nitelikli profesörlerin endüstriye geçişini hızlandırır. Bir profesör üniversitede kalsa bile, genellikle bu tür projelere çok zaman harcamaya ve akademik görevlerini ihmal etmeye meyilli olabilir. Sonuç olarak, öğrenciler alabilecekleri en iyi eğitimi alamayabilirler. Özel sektörün bunu yakında fark edip Kanada'daki kürsü ve burslar gibi üniversite profesörlerinin gelirini desteklemeye başlamasını umuyorum.

Belki fark etmişsinizdir, Türkiye son zamanlarda zor zamanlar geçirdi. Son birkaç ayda, oldukça fazla doğal (veya yarı doğal) olay yaşandı ve önemli üzüntülere neden oldu. Doğudaki çığlar, Zonguldak'taki kömür madenlerindeki gaz patlaması, Erzincan depremi. Ayrıca kanlı bir Nevruz yaşadık. Daha yerel bir ölçekte, bir grup öğrenci, kampüsteki idare binasını üç gün boyunca işgal etti ve polis zoru ile çıkarıldılar. Son bir ay içinde İstanbul'da ayrı olaylarda yaklaşık 20 terörist ve birkaç polis memuru öldürüldü. Bu hikayelere girmek istemiyorum. Bu haberleri

okumak ve duymak ve bunlar hakkında kötü hissetmek için zaten yeterince zaman harcıyorum. Muhtemelen siz de bunları duyuyorsunuzdur. Türkiye'deki siyasi durum hakkındaki genel değerlendirmem şu şekilde: Siyasi iklim hiç olmadığı kadar liberal ve ülke giderek daha demokratik hale geliyor.

Siyasi tartışmaların yerine, buradaki kültürel ve sosyal olaylardan bahsedeceğim. Kampüsteki kültürel ve ders dışı yaşam çok aktif. Örneğin, bir "sanatçılar haftası", bir "sigorta günleri", bir "kadınlar haftası" geçirdik. Bu "haftalar", konuşmalar, gösteriler, sergiler içeriyor. Ayrıca kampüse birkaç ilginç konuşmacı, birkaç parti lideri, entelektüeller ve Cumhurbaşkanı Sayın Özal geldi. Film kulübü ticari olmayan sanat filmleri gösteriyor. Tiyatro kulübü ve müzik kulüpleri her dönem birkaç gösteri sunuyor. Ayrıca birçok spor etkinliği de var. Geçen hafta, mühendislik olimpiyatları vardı. Futbol ve voleybol oynadım. Bölümümüzdeki öğrenciler her dönem bir akşam yemeği ve dans düzenliyorlar. Bu da eğlenceliydi.

Medya hakkında: En çok satan gazete (Sabah), ciddi bir gazete ile tabloid arasında bir karışım. Günde sadece bir milyon kopya satıyor (60 milyonluk bir ülkede). Bu kopyaların önemli bir kısmı Almanya'da satılıyor. Cumhuriyet'i sevenler için mutlu bir haberim var, büyük bir krizi atlattıyı başardı. Yazarlarının önemli bir kısmı gazeteden ayrılmıştı ve okur sayısı 30.000'e kadar düşmüştü. Ancak yazarlar geri döndü ve gazete eski haline kavuştu. Dergi endüstrisi patlama yaşadı. 10 yıl önce bir avuç haftalık dergi hatırlıyorum. Şimdi ise 100'den fazla var. Bunların çoğu özel ilgi alanlarına yönelik yayınlar (ekonomi, şiir, yekencilik vb.). Pek çok satmıyorlar, ama böyle bir çeşitliliğin olmasının iyi olduğunu düşünüyorum. TV endüstrisi de hızla gelişiyor. 5 devlet kanalına ek olarak, şu anda 4 özel TV kanalı var. Bu kanalların yasal durumu henüz net değil, ancak varlar ve halk tarafından kabul ediliyorlar. Program kalitesi ise tartışmalı. Özel kanallar, gece yarısından sonra Kanada'da bile gösterilmeyecek türden yumuşak porno filmler yayınlıyorlar. Ayrıca birçok dizi ve "Çarkıfelek" gibi saçma programlar var. Türkiye'deki son medya fenomenlerinden biri de 900 telefon numaralarının patlaması. Şu anda, telefon aracılığıyla bilgi hizmetleri sunan iki özel firma var. Bu, Kanada'da ücretsiz sunulan hizmetlere oldukça benziyor. Ancak, Türkiye'de yararsız bilgilerin yanı sıra, yemek tarifleri, burç yorumları veya hatta sanatçıların ve politikacıların ses kayıtları gibi çeşitli saçma şeyler de sunuluyor. Daha yakın zamanda, tele seks sınırlarını zorlayan hizmetler de sunulmaya başlandı. Bu 900 numaralarını aramanın dakikası 1 dolardan fazla: Devlet telefon şirketi ücreti topluyor ve bu kayıtları sağlayan firmalara belli bir pay ödüyor. Gazetede okuduğuma göre, telefon şirketinin bu firmalardan birine 1,5 milyon dolar ödemiş. Yani bu büyük bir iş. Ayrıca, yaklaşık 50 firmanın telefonla satış yapmak için başvuruda bulunduğunu okudum. Gördüğünüz gibi, Türkiye Batılı yöntemleri ve alışkanlıkları hızla benimsiyor. Umarım hükümet elektronik satış medyasının mahremiyeti işgaline izin vermez. Bu arada, Türk Ev Alışverişi TV kanalının sırada olduğuna da eminim. Bazılarınız İstanbul'daki gece hayatı hakkında sormuş. Oldukça aktif. Yaklaşık 15 tiyatro şirketi var ve bir sezon boyunca yaklaşık 40 oyun sunuyorlar. Devlet tiyatroları oldukça uygun fiyatlı. Senfoni oldukça yoğun bir takvime sahip ve o da uygun fiyatlı. Sinemalarda neredeyse sadece Hollywood ürünleri gösteriliyor. Ticari olmayan filmler gösteren birkaç repertuar sineması var. Birçok restoran var. Alt uçta, birkaç dolara yemek yenilebilecek küçük pide salonları var. Üst uçta ise Hilton ve Sheraton gibi birkaç pahalı otel var. Otel haritasına en son eklenenlerden biri Kempinski (Alman bir firma). Çırağan Sarayı'nı restore ettiler. Güzel ama çok pahalı bir otel. Restoranındaki sabit menü kişi başı yaklaşık 170 dolara mal oluyor (hizmet ve içecekler hariç). Ancak, 30 dolara iyi bir restoranda çok iyi yemek (ve içmek) mümkün. Et restoranlarının dalgası geçiyor gibi görünüyor. Türk yemekleri servis eden birkaç restoran buldum.

Bar/disko sahnesi hızla kalabalıklaşıyor. Eskiden İstanbul'da barların ve güzel diskoların azlığına şaşardım. Artık değil. Akşam yemeğinden sonra gidilecek pek çok yer var. Yine de bazı sorunlar var: Yanında kadın olmayan bir erkek içeri alınmayabilir. Bu yerlerin çoğu çok gürültülü ve dumanlı. İçkiler inanılmaz pahalı (Örneğin, "O Bar"da içki başına 10 dolar, ne içerseniz için). Şehirdeki en yeni diskolardan biri Juliana's. Kuzey Amerika'da gördüğüm en büyük yerlerden biri (bu arada pek çok yer görmüş değilim). Her türlü donanıma sahip (ses sistemi, lazer şovu vb.). Orada bütün güzel insanları görebilirsiniz. Ancak, içeri girmenin maliyeti 20 dolar ve orada dayak yemek mümkün (güvenlik aşırı aktif). Oldukça New York-vari, değil mi? Ancak ben daha farklı yerlere gitmeyi tercih ediyorum. "Memo's" (Arnavutköy'de Boğaz manzaralı bir bar) ve "Cep Bar" (Tünel'de, nostaljiyle dekore edilmiş küçük bir mahalle barı) gibi. Eğer İstanbul'u ziyaret ederseniz, arkadaşlarınızdan sizi bu yerlere götürmelerini isteyin. Şehri bilmeyen biri için neredeyse bulunması imkansızdır, çünkü dışarıda işaretleri bile yoktur.

Sosyal hayattan bahsettikten sonra, burada çalışma hakkında da biraz konuşmam gerektiğini hissediyorum ki buradaki hayatım hakkında yanlış bir izlenim edinmeyin. Resmi olarak yüksek lisans dersi olan Tesis Yer Secimi ve Dağıtım Sistemleri üzerine bir 500 seviye seçmeli ders veriyorum. Ancak, 2.5 veya daha yüksek bir GPA'ya sahip lisans öğrencileri bu dersi alabiliyorlar. Sınıfımda 3 yüksek lisans öğrencisi ve yaklaşık 25 lisans öğrencisi var. Arada bir, bazı konuk öğrenciler de bu Kanada'dan yeni gelen hocayı izlemeye geliyorlar. Birçok öğrenci için, benim dersim aldıkları en pratik yöneylem araştırması dersi. Çok sayıda uygulama makalesi okuyoruz. Öğrenciler, malzemeyi öğrenmeye ve bilgilerini kullanmaya teşvik ediliyorlar çünkü ev ödevleri kolay değil (ve kopyanın cezası çok ağır). Ayrıca öğrencilerin akademik/mesleki farkındalıklarını artırmaya çalışıyorum (dergi başlıkları, konferanslar, mesleki organizasyonlar, atıf aramaları ve literatür taramaları yapma, yazılımın bulunabilirliği vs.). Öğrencilerin sağlam sayısal temelleri ve iyi motivasyonları var. Derslere katılıyorlar, sınıfta çok aktifler ve derslerden sonra birçok soru soruyorlar. Ev ödevlerini ve projeleri ciddiye alıyorlar. Böyle iyi bir öğrenci grubuna ilgi alanımda bir ders vermek gerçekten eğlenceli. Salı ve Perşembe günleri ikişer saat buluşuyoruz. Öğrencilerin kalitesi ve uzun ders saatleri göz önüne alındığında, Kanada'da bir dönem boyunca öğreteceğim materyalin çoğunu zaten bitirdim. (7 daha buluşmamız var. Derslerin son günü 28 Mayıs'ta.)

Öğrettiğim dersin yanı sıra, 5 mezuniyet projesinin danışmanlığını yapıyorum. Bu projelerin birçoğunun birçok Kuzey Amerika üniversitesinde MBA projesi olabileceğini düşünüyorum. Bazılarını daha sonra makaleye dönüştürmeyi umuyorum. Öğrencilerle birebir temasım çok fazla. Birçoğu yurtdışında yüksek lisans çalışmaları hakkında sorular soruyor. Eminim ki bazıları doktora yapacak ve akademik kariyerlerine devam edecek. Bazılarıyla sohbet ediyor ve düşünce yelpazelerini genişletmeye çalışıyorum (kişisel tavsiye vermeden). Sanırım onların katı üniversite profesörü imajını biraz değiştirdim.

Burada yapacak çok iş var. Her hafta yeterli ders materyali geliştirmem gerek. Ders ve ödev hazırlığı çok zaman alıyor. Her proje grubuyla düzenli olarak buluşuyorum. Ayrıca haftada yaklaşık yarım günü danışmanlık projesine ayırıyorum. Tüm bu işin yanında arkadaşlarım ve ailemle geçirdiğim zaman düşünülürken, araştırmalarım oldukça yavaşladı. Şikâyet etmiyorum, sadece durumu rapor ediyorum.

Şimdi size Boğaziçi Üniversitesi'nde bir dönem veya iki geçirmek için neler yapmanız gerektiğini anlatacağım. Birkaçınız bunu sordu. İlk olarak, burada "Misafir Profesör" veya "Yarı Zamanlı Profesör" gibi bir şey yok. Düzenli bir üniversite çalışanı olarak işe alınmalısınız. Sizin için düzenli bir pozisyon veremezler (veya vermek istemezler), bu yüzden muhtemelen resmi olarak

ders veren bir öğretim görevlisi olarak işe alınacaksınız. Duymuş olduğuma göre, Boğaziçi şu anda bürokrasi açısından en kötü üniversitelerden biri. Eğer Ankara'nın biraz dışında yaşamak sizin için sorun değilse, Bilkent üniversitesi, misafir profesörler konusunda çok daha fazla deneyime sahip. Türkiye'ye gelmeden önce yapmanız gerekenler (sizi almak isteyen bir bölüm bulduğunuzu varsayarsak): İş başvuru formunun üç kopyasını doldurun ve özgeçmişinizi ekleyin. Güvenlik izni için kullanılacak bir formun (Personel Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Formu) beş kopyasını doldurun, imzalayın ve pasaport fotoğraflarınızı ekleyin. Kimlik belgelerinizin bir kopyasını (Nüfus Cüzdanı sureti) konsoloslukta onaylatın. Tüm diplomalarınızı yanınıza alın (şaka yapmıyorum). Diploma yerine mezun olduğunuz üniversitenin kayıt işlerinden alınmış bir mektup kabul edilebilir, ancak bu geldiğinizde personel ofisinde kimin olduğuna bağlıdır. İstanbul'a geldikten sonra: Güvenlik iznini alın (temiz kâğıdı, İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'ndan). Bu, iki kez Sultanahmet'e gitmek anlamına gelir. Akciğer filmi çektirin (bir özel laboratuvara gidin) ve kampüsteki revire getirin (böylece bir doktorun işe alınabilecek kadar sağlıklı olduğunuza dair bir kâğıt imzalamasını sağlayın). Oturma adresinizi kanıtlayan bir form (ikametgâh ilmühaberi) ve askerlik yapmış olduğunuzu kanıtlayan bir mektup (askerlik belgesi) getirin. Ben bu mektubun yerine pasaportumdaki mührü kullandım (nerede olduğunu bilmediğim için), ancak durum personel ofisindeki çalışanlarla geliştirdiğiniz ilişkiye bağlıdır. Ayrıca Nüfus Cüzdanınızı (ben pasaportumu kullandım) ve 12 adet vesikalık fotoğraf istiyorlar. Bu arada, eski Türk Nüfus Cüzdanları tamamen yenilerle değiştirilmiş. Ülkeyi ziyaret ettiğinizde yenisini almayı unutmayın. Türkiye'de hemen hemen her şey için bir Nüfus Cüzdanına ihtiyacınız var (gayrimenkul satın almak, araba almak, evlenmek, pasaport almak, askere gitmek vs.). Hazırlıkta yabancı dil öğrenme yıllarınızı gösteren resmi bir mektubu sunarsanız, emekliliğe sayılır ve maaşınız marjinal olarak artar. Ben bununla uğraşmadım. Gördüğünüz gibi, prosedür oldukça karmaşık. Türk devleti çalışanı olmak kolay değil. Bu arada, ücretsiz konaklamaya güvenmeyin. Ben çok şanslıydım. (Odamlarla ilgili hikayeleri okuduktan sonra böyle düşünmeyebilirsiniz, ama kampüse 5 dakika mesafede yaşadığım için kendimi şanslı hissediyorum). Kampüse yakın mütevazı bir daire için aylık 300 - 600 dolar arası kira ödemeyi bekleyin.

(27 Nisan 1992 devam)

Son paragraf burada "Visiting Professor" olmak niyetinde olmayanlar için sıkıcı olmuştur-- özür dilerim. Bu mektubu bir hikâye ve son günlerin gazete haberleriyle kapatayım. Hikâye, Büyükçekmece'den bir sütçü ile ilgili. Büyükçekmece, İstanbul'un popüler bir banliyösü haline gelmiş olsa da bazı eski sakinleri hala kırsal hayatlarını sürdürüyor. Sütçü, köylülerden biri. At arabasıyla dolaşiyor ve ineklerinden elde ettiği sütleri kapı kapı satıyor. Nisan ayında burada oldukça sık yağmur yağar. Bir yağmurlu gün, babam (İstanbul'a giden otobüsü beklerken) sütçüyü arabası üzerinde görmüş. Sütçünün üzerinde yağmurluk yokmuş. Sütçü, yağmurun evden ayrıldıktan sonra başladığını ve geri dönüp yağmurluğunu almadığını söylemiş. Babam ona sut için evimize uğramasını söylemiş. Annem sütçünün sırlıklam ıslanmış halini görünce ona acımış ve giymesi için eski bir deri ceket vermiş. Birkaç dakika sonra, sütçü geri dönmüş. Anneme, lastikle sarılmış bir halde bir dizi rulo kâğıt vermiş ve bu ruloyu ceketin cebinde bulunduğunu söylemiş. O rulo benim Kanada'dan getirdiğim para! Güvenli bir yerde saklaması için anneme vermiştim. Annem de eski ceketin cebine koymuş. (Eğer sütçünün o rulonun ne olduğunu bilmediğini düşünüyorsanız yanılıyorsunuz. İstanbul'daki herkes doları tanır.) Sütçünün dürüstlüğünden o kadar etkilendim ki, anneme parayı adama vermeye çalıştığı için kızmayı bile düşünmedim. Öte yandan annem bunu pek de ilginç bulmadı. Anneme göre hem sütçü hem de para "dürüstlük testi"nden geçmişti. (İslam öğretisi, dürüst olmayan yollardan

kazanılmamış olan paranın sahibine yarar sağlamayacağını söyler. Anlaşılan ben bu parayı hak etmiştim). Anneme rulodaki paranın neredeyse 5.000 dolar olduğunu söylediğimde biraz duraksadı. (Karşılaştırma yapmak gerekirse, anne ve babamın toplam emekli maaşı yaklaşık olarak ayda 200 dolar ve sütçü sütün litresini 0,75 dolara satıyor.) Gelecekteki herhangi bir dürüstlük testini önlemek için, paranın bir kısmını eski ceket ceplerinde başkasına vermenin zor olduğu şeyler için harcadım (ev aletleri gibi), geri kalanını da ofisime götürdüm. (Evde nakit para tutmamın nedeni hakkında merak ediyorsanız: Burada bir dolar hesabı açmak mümkün, ancak bankalar Kanada dolarına sıfır faiz veriyorlar. Ayrıca döviz bürolarındaki kur bankadakinden daha iyi. Bu yüzden, parayı evde tutmayı daha karlı ve uygun buluyorum. Tabii ki, kimse başkasına hediye etmezse...)

Şimdi Cumhuriyet gazetesinden bazı haber başlıkları (25 Nisan, Cumartesi):

- Anayasa tekrar gözden geçirilecek. (Mevcut anayasa Türkiye'nin en az demokratik olan anayasası. 1980'deki darbe sonrasında generaller tarafından yürürlüğe konuldu.)
- Merkezi olmayan üniversite sistemi tekrar masada. (Eski ve modası geçmiş merkezi yükseköğretim sistemi de generallerin bir hediyesidir.)
- Yeni bir özel TV kanalı olan Star 1, rakip bir kanal olan Show TV'nin Türk Nielsen reytinglerinin hesaplanmasında kullanılan aile adreslerini elde ettiğini iddia ediyor. Show TV bu iddiayı reddediyor.
- Yeni Galata köprüsünü (Haliç üzerinde) inşa eden inşaat şirketine 20 milyon dolarlık fazla ödeme yetkisi verildi.
- CHP'nin (Generaller tarafından kapatılmış olan Türkiye'nin en eski partisi) tekrar açılması konuşuluyor. Yeniden açılan CHP'nin şu anda iki partiye bölünmüş olan sosyal demokratları birleştirmesi bekleniyor.
- 16 eski HEP milletvekili SHP'den çıktı ancak yeni bir parti oluşturmak istemediklerini belirttiler.
- 1972 idamları (Gezmiş, İnan, Aslan) parlamentoda yeniden gündemde. Avukatlar idamların anayasaya aykırı olduğunu kanıtlamaya çalışıyorlar.
- Bosna-Hersek'ten Müslümanlar Türkiye'ye kaçıyorlar.
- 1 ABD Doları = 6575 TL alış, 6590 TL satış. 24 ayar altın = 71,600 TL. Borsa endeksi = 3858.13. Dolardaki yıllık net değişim (24 Nisan 1991 ile 24 Nisan 1992 arasında) = %68, Alman Markı'nda ise %77.8. Bir yıllık mevduat faizi = %69-%81. (Tahmin edebileceğiniz gibi, yıllık enflasyon tahminen %80 civarında).
- Bazı güncel filmler: Grand Canyon, Cape of Fear, Shining Through, Asterix, Terminator 2, Camille Claudel.
- Sanat galerilerinde özel sergiler, şiir okumaları, edebiyat tartışmaları gibi 20'den fazla duyuru.
- Popüler bir halk şarkıcısı olan İbrahim Tatlıses, Star 1'de bir röportajda kadına şiddetin hangi koşullarda haklı olduğunu açıklayacak (tabii ki kendine göre). (Doğu Anadolu'nun bu megastarı, eşi/kız arkadaşına yönelik şiddeti ile bilinir).

Diğer önemli konular/haberler:

- GAP TV (hükümet TV kanallarından biri) Kürtçe yayın yapmalı mı?
- Özal ameliyat olacak (prostat kanseri).
- Futbol haberlerinde: Beşiktaş bu hafta Trabzon'u 3-2 yenerek neredeyse lig şampiyonluğunu garantiledi. Fenerbahçe Gençlerbirliği'ne 3-2 kaybetti. Beşiktaş, Fenerbahçe'ye karşı 4 maç kala 7 puan önde. Trabzon, kupanın ilk ayağında Bursaspor'a 3-0 yenildi.

- Pavarotti 9 Haziran'da İstanbul'da konser verecek. Michael Jackson Eylül ayında burada olacak (Avrupa turunun bir parçası olarak).
- Enstrümantal eseri "Crossroads"tan sonra Livaneli'nin "Saat 4... Yoksun." adlı yeni bir albümü çıktı ve iyi satıyor.
- Bu yıl İstanbul Festivali 18 Haziran'dan 27 Temmuz'a kadar devam edecek. 6 farklı mekânda 75 performans olacak. Bazı tanınmış yabancı sanatçılar arasında Itzhak Perlman, Jean-Pierre Rampal, Borodin Quartet, Sergio Mendes, David Byrne, John McLaughlin Trio, Dizzy Gillespie ve Wynton Marsalis bulunmaktadır.

Bu mektubu burada sonlandırmak istiyorum. Birkaç ay sonra üçüncü bir mektup gönderebilirim, ancak hiçbir söz vermiyorum. İstanbul'da üç ay daha kalacağımı bekliyorum. Mayıs ayında dersler devam ediyor. Haziran ayının çoğunu danışmanlık, notlama ve projeleri bitirme işleriyle geçireceğim. Temmuz ayında güzel bir tatil geçirmeyi umuyorum. Bu mektubun bazı bölümlerinden keyif aldınız umarım. Cevaplarınızı beklerim.

Selamlar, Erhan.

